

▲ De begraafplaats bij het kerkje van Wittewierum. Foto: DvhN/Anne Marie Kamp

'Kerkhof moet geen kille plek zijn'

ACHTERGROND BEGRAAFPLAATSEN

- Publiekstrekkingen nodig om begraafplaatsen in stand te houden

Door Johan de Veer

Groningen Een horecazaak met een wijnbar of een kindercreche. Waarom zouden die niet op een karakteristieke begraafplaats kunnen staan met uitzicht op grafstenen?

Patricia Debie, landschapsarchitect en groen-erfgoed-specialist uit Renswoude, koppelt de dood graag aan het huidige bestaan. "Je moet een tijdsbeeld niet bevriezen. Een kerkhof moet geen kille en uitgestorven plek zijn. Eigenaren van kerkhoven en gemeenten schrikken als je zoiets zegt maar staan er wel voor open."

Ze moeten wel. Beheer en behoud van begraafplaatsen staan onder druk. Het aantal begrafenissen neemt af. Inkomsten vallen tegen, terwijl de kosten voor onderhoud toenemen. Er dreigt verwaarlozing van monumentale graven. Eigenaren, in dit geval vaak kerken, overwegen verkoop of sluiting.

Grote vraag is hoe kerkhoven kunnen worden behouden. Zijn ze vooral een last of kunnen ze ook een lust zijn? En hoe ver ga je bij het zoeken naar nieuwe functies?

"Kwestie van afstasten", zegt Debie. "Maar eerst moet je vaststellen wat de kernwaarden van een begraafplaats zijn. Dat kunnen prachtige monumentale zerken of een hele bijzondere tuinstructuur zijn."

Bijzondere elementen moeten worden gekoesterd. Daarna volgt de discussie welke andere voorzieningen je kunt loslaten op een begraafplaats. Zoals een poortgebouw dat een wijkcentrum wordt. "Soms liggen begraafplaatsen in prachtige groene enclaves. Dan zie ik een buitengalerie voor me. Een kerkhof waar bezoekers niet alleen langs grafstenen wandelen maar ook moderne kunst zien."

Ook Leon Bok van Bureau Funeraire Adviezen in Amsterdam vindt dat oude kerkhoven levendige plekken moeten zijn. "Achter de mensen die daar begraven zijn, gaan interessante verhalen schuil. Soms van historische betekenis. We moeten die verhalen opduiken en vertellen. Meer rondleidingen en herdenkingen dus."

Voor Bok is een kerkhof meer dan een dodenakker. "Zie het als een omgeving die je kunt opdragen aan mensen die ieder op hun eigen wijze een rol speelden in de samenleving", zegt Charles Houx, ambtenaar cultureel erfgoed in de gemeente Aa en Hunze. "Als je dat als uitgangspunt neemt, is een begraafplaats een inspiratie voor ges-

chiedschrijving en veel meer dan een voorziening die alleen maar geld kost."

Wat Houx betreft is het dan ook veel te simpel om je enkel af te vragen of een graf na dertig jaar moet worden geruimd. "Je moet een gemeenschap niet de kans ontnemen geschiedenis te maken. Een kerkhof zien als een kostbaar cultureel erfgoed was voor mij een eyeopener." In Aa en Hunze zijn negen gemeentelijke en vijf particuliere begraafplaatsen. Ze zijn niet verwaarloosd maar kennen uiterlijke verschillen.

"In Rolde liggen twee hunebedden vlakbij een gotische kerk. Bezoekers hebben een prachtig uitzicht op de es. De begraafplaats is, als ik het zo mag zeggen, redelijke populair. Mensen van buitenaf komen kijken en reserveren een plaats. Een teken dat het kerkhof meer is dan een verzameling stenen", zegt Houx.

"Of het een toeristische trekpleister moet zijn is vers twee. Er zal altijd een beperkte groep geïnteresseerd zijn. Massatoerisme zal het niet worden. Dat hoeft ook niet." Wie gaat dat betalen? Bok vindt dat de overheid moet blijven bijdragen aan het onderhoud. Het verhaal dat een begraafplaats kostendekkend moet zijn is volgens hem 'bullshit'. "Dat is het park eraan toe waar je gratis kunt wandelen

ook niet. Het is van de zotte als begraven voor een gewoon gezin onbetaalbaar is."

Wat aan de inkomstenkant niet helpt is dat meer mensen zich laten cremieren. Ze vinden de begrafenissen de beheerkosten te hoog. Bok wijst op gebrekkige informatie die een verstandige keuze in de weg staat. "Het gebeurt dat iemand een graf neemt dat twee diep is. Geschrokken van de kosten wordt later de partner gecremeerd, terwijl in het graf ruimte is voor meer personen. Dat is zonde van het geld."

Tuinhistorica Debie werkt in opdracht van Stichting Oude Groninger Kerken aan een kerkhovenatlas van de provincie Groningen. Inclusief een database met alle belangrijke historische en persoonlijke gegevens die de status cultureel erfgoed rechtvaardigen.

Tot slot hoopt Bok dat mensen familiegraven beter onderhouden. "Ze komen er te weinig. Vroeger kreeg je er opmerkingen over, maar die sociale druk is weg."

Symposium 'De dood van het kerkhof'

Het symposium 'De dood van het kerkhof?' wordt vrijdag 1 november gehouden in het Academiegebouw (Heymanszaal) van de Rijksuniversiteit Groningen aan de Broerstraat 5. Bestuurders, beleidsmakers, adviseurs en onderzoekers buigen zich over de vraag hoe kerkhoven kunnen worden behouden. De deelname is gratis. Aanmelden kan bij Karen de Vries (karen.m.de.vries@rug.nl)

”
Kerkhof
als last
of lust

'Dan zie ik een buitengalerie voor me. Een kerkhof waar bezoekers niet alleen langs grafstenen wandelen, maar ook moderne kunst zien.'

Patricia Debie, landschapsarchitect en groen-erfgoed-specialist

'Het is meer dan een dodenakker. Zie het als een omgeving die je kunt opdragen aan mensen die ieder op hun eigen wijze een rol speelden in de samenleving'

Leon Bok, eigenaar Bureau Funeraire Adviezen

'Of een kerkhof een toeristische trekpleister moet zijn is vers twee. Er zal altijd een beperkte groep mensen geïnteresseerd zijn. Massatoerisme zal het niet worden.'

Charles Houx, ambtenaar cultureel erfgoed in de gemeente Aa en Hunze.